

Nr 528.

Av herr **Ohlon**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående vissa riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation.*

I proposition 133/1950 avhandlas frågorna angående kommunalisering av skolväsendet, centrala och regionala skolmyndigheter, skolans lokala ledning och lärartillsättningen.

Till samtliga de ställen i propositionen, där departementschefen utvecklar sin tankegång beträffande dessa frågor, ha knutits reservationer av innebörd att med principförslaget sammanhängande vitala praktiska spörsmål tarva ytterligare utredningar och överväganden.

Sålunda heter det i fråga om kommunaliseringen och fördelningen av kostnaderna för skolväsendet mellan stat och kommun, att särskild utredning pågår härom (den s. k. allmänna statsbidragsutredningen) med syfte att klarlägga statsbidragssystemet i dess helhet och att uppdraga allmänna riktlinjer för systemets utformning för skilda slag av statsunderstödd verksamhet. "Resultatet av denna utredning torde böra avvaktas." Ett sådant avvaktande borde vara ett tillräckligt skäl för riksdagen att ej nu binda sig på denna punkt utan vänta därmed tills utredningen föreligger.

Beträffande spörsmålet om skolans framtida regionala inspektion och ledning är läget lika oklart. I propositionen framhålls med rätta, att ytterligare överväganden äro erforderliga, varvid särskilt bör utredas, vilka funktioner man vill överlåta åt mellaninstanserna, när det gäller lärartillsättningen. Departementschefen framhåller, att denna fråga är mycket svårlost. Han vill ej själv nu taga ställning därtill. Med hänsyn till de mycket delade meningar, som under remissbehandlingen av skolkommissionens skissartade riktlinjer kommit till uttryck, framför allt från lärarorganisationernas sida, anser departementschefen det vara nödvändigt, att frågan behandlas av en särskild kommitté.

En betydelsefull fråga är den lokala ledningen av skolväsendet. I propositionen understrykes, att man här möter frågor, som i stor utsträckning höra hemma på kommunallagstiftningens område, frågor som måste underkastas en grundlig utredning. Även härvidlag bör riksdagen invänta utredningen.

Propositionens innehåll utgöres alltså mera av en bukett direktiv för kommande utredningar än av förslag avsedda att ligga till grund för ett riksdagens avgörande. Härtill kommer, att det synes angeläget att riksdagen står obunden av eventuellt förhastade principbeslut, då den framdeles allsidigt och förutsättningslöst skall draga slutsatserna ur de resultat, som

den pågående försöksverksamheten kommer att redovisa. Några bärande skäl för ett forcerat beslut synas icke ha förebragts, och det finns heller icke anledning antaga, att frågorna komma i ett sämre läge, om erforderliga utredningar göras först och besluten baseras på dessa.

De principbeslut, som riksdagen här uppmanas att fatta, kunna på ett allvarligt sätt skada det högre skolväsendet därigenom att de av allt att döma skulle komma att förvärra det katastrofläge med avseende på rekryteringen till de högre skolorna, som redan föreligger. Det är nämligen ett omvittnat förhållande att exempelvis den diskussion, som redan förts angående formerna för lärartillsättningen, vållat tveksamhet och oro inom lärarnas och framför allt inom läraraspiranternas led. Ett bifall till propositionen nu med dess vagt formulerade utredningsdirektiv kan ge denna oro ytterligare näring och tvivelsutan öka svårigheterna att rekrytera lärarbanan.

En på åtskilliga ställen upprepad tankegång i propositionen är, att en genomförd kommunalisering skulle bidra till att minska den för skolans gärning skadliga byråkratiens verkningar. Var och en, som sysslat med skolledning antingen i rent statlig eller i övervägande kommunal regi eller i bådadera och haft tillfälle att jämföra de två organisationsformerna, torde kunna omvittna, att den kommunala byråkratien icke är ett dugg mindre besvärande än den statliga, stundom tvärtom. Även om all skola formellt sett kommunaliseras, skulle det högre skolväsendet i stor utsträckning förbli beroende av statliga myndigheters åtgöranden med det dubbelarbete, som härav skulle bli följd. Ärenden, som nu vid de statliga läroverken kunna snabbt avgöras — och böra snabbt avgöras — av rektornskolledaren utan någon vidare omgång, måste vid en kommunal skola vandra fram över den kommunala styrelsen såsom instans utan att ärendenas behandling blir tryggare. Det enda säkra vid en sådan tågordning är, att behandlingen drar med sig långdragna och onödiga styrelsesammanträden till men för rektorns-skolledarens väsentliga arbetsuppgifter, om nu styrelsen skall ha någon uppgift att fylla. En kommunalisering av de statliga skolorna kan medföra en ytterligare förkovran av det Byråkrat- och Krångelsverige, som under de senaste åren alltför mycket frodats. Fara föreligger också för att de bästa lärarkrafterna i framtiden skola draga sig för att bli skolledare, om deras gärning alltför mycket skulle kvävas av ett kombinerat kommunalt-statligt byråkratväsende.

Även andra skäl kunna förebringas mot ett beslut i enlighet med propositionen. Sålunda har departementschefen själv ställt frågan om kommunalisering av gymnasiet på framtiden. Emellertid råder mellan enhetsskolans högstadium och gymnasiet ett sådant samband med avseende på lärarpersonalen, att enhetsskolans problem endast kan debatteras parallellt med en eventuell gymnasiereform. Genom ett beslut om kommunalisering av enhetsskolan kan man beträffande lärartillsättningen påtvinga gymnasiet en

form, som senare utredningar kanske underkänna. Från ett eventuellt beslut om enhetsskolans kommunalisering böra därför under alla omständigheter undantagas lärartillsättningarna vid enhetsskolans högstadium samt vid gymnasierna, som alltså även framgent böra ankomma på central statlig myndighet.

Under åberopande av vad som sålunda anförts hemställes i första hand, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 133, samt i andra hand, därest denna hemställan ej bifalles, att riksdagen måtte uttala att lärartillsättningarna vid realskolan (enhetsskolans högstadium) samt vid gymnasierna skola ske centralt genom en statlig myndighet.

Stockholm den 17 oktober 1950.

Sven Em. Ohlon.
